

Jef Goossenaerts en het Vlaamse volkstoneel¹

Propaedeuse van theaterhistoriografie

„Those who refused to go beyond fact rarely get as far as fact (...)”^{1a}

Frank PEETERS

Toen het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven in de jaren zestig na het overlijden van Goossenaerts in het bezit kwam van zijn archief, bleef dit lange tijd braak liggen omwille van beperkingen in de infrastructuur en het personeelsbestand van het A.M.V.C. Voor vier jaar echter werd er een begin gemaakt met het systematisch in kaart brengen van deze gigantische „Nachten”. Duizenden documenten dienen geïndexiseerd en geïventariseerd. Dank zij de hulp van een naaste medewerkster van JG, juffrouw Thiel, en mede dank zij krachten uit het Bijzonder Tijdelijk Kader nadert dit project langzaam zijn voltooiing.

Ook het Vlaamse Volkstoneel (V.V.T.) is binnen het archief goed vertegenwoordigd. Tenminste waar het de periode 1920-1922 (en ruimer 1920-1924) betreft, tijdens welke dr. Goossenaerts zich het meest intensief met het V.V.T. heeft ingelaten.

Een opsomming, zelfs bij benadering aangeven wat dit omhelst, zou ons te ver voeren, maar de aanwezigheid van honderden brieven i.v.m. de organisatie en het optreden van het V.V.T. in Vlaanderen en Nederland, de ruime aanwezigheid van documenten m.b.t. het financiële beleid, auteursrechten, subsidies, geldschietters, belastingaangiften enz., evenals de honderden zorgvuldig bewaarde kranteknipsels en de talrijke affiches, strooikaarten, brochures en programma's naast de vier kopieboeken die een reconstructie van de gevoerde briefwisseling mogelijk maken, geven een indruk van de omvang.

Daarom is deze periode zo boeiend voor de theaterhistoriograaf. Het gaat ons hierbij dus niet zozeer om JG en zelfs niet om het V.V.T. op zich, d.i. als geïsoleerde figuur of organisatie, maar om historische verschijnselen die, alhoewel zeker niet volledig, toch vrij arbitrair gekozen, dienen als illustratiemateriaal voor een ruimer pleidooi.

1. Deze bijdrage werd oorspronkelijk geconcipieerd als lezing voor de Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, sectie Moderne filologie en Literatuur en als zodanig voorgebracht te Brussel op 24 oktober 1981.

1a. Cohen, M.R., and Nagel E., *An Introduction to Logic and Scientific Method*, New York, Harcourt, Brace and Cy, 1934, bl. 197

1. De evenementen

Het ontstaan van het V.V.T. kent in hoofdzaak drie protagonisten : Staf Bruggen, Jef Goossenaerts en Jan Oscar De Gruyter . Deze volgorde is niet toevallig : de centrale plaats die Jef Goossenaerts hier symbolisch bekleedt, weerspiegelt vrij goed de werkelijkheid. Hij vormt de schakel tussen beide anderen, wat niet betekent dat Bruggen en De Gruyter onbekenden waren voor elkaar.

De eerste relatie, met Staf Bruggen, gaat terug op het gezamenlijk verblijf van Bruggen en Goossenaerts in het krijgsgevangenenkamp te Göttingen. Bruggen, die in 1913 als acteur bij „*Het Kristen Vlaamsch Tooneel*” van J. Platteau te Antwerpen debuteerde, organiseerde hier een toneelgroep : „*De Vlaamsche Schouwburg voor Krijgsgevangenen*”. Eind 1918 sloot hij zich aan bij de „*Vlaamsche Afdeling van den Schouwburg der Koningin*”, nadien het Fronttoneel genoemd. Hier maakte hij kennis met De Gruyter. Toen het Fronttoneel in 1919 door de overheid werd opgedoekt, was hij even lid van de gezelschap Co Van De Wiele en richtte nog datzelfde jaar het toneel van „*Het Verbond der Vlaamsche Oud-Strijders*” (de V.O.S.-sen) op. Met deze groep bracht hij in de winter 1919-1920 talrijke voorstellingen van *Dolle Hans* en *De Rechte Lijn* (J. Fabricius) en ook *De Twee Wapens*².

Tijdens de zomer van 1919 werd er tussen Bruggen en Goossenaerts een vrij drukke briefwisseling gevoerd met het oog op het oprichten van een nieuwe toneelgroep. Een greep hieruit³ :

't Zou me aangenaam [zijn] U dien dag te kunnen spreken om nu eindelijk 'ns te kunnen bepalen wat er te doen valt met plan Vl.V.Tooneel!

(kaartje aan JG, 15-8-19)

Is er iets nieuws nopens tooneelgroep?

(kaartje aan JG, 23-8-19)

Sta me toe dat 'k nogmaals terug kom op de kwestie „Vl.V.Tooneel”. Ik ben vast besloten de zaak op eigen hand door te drijven; doch ik reken stellig op uwen steun.

(brief aan JG, 16-9-19)

Wat De Gruyter betreft, die kende Goossenaerts als medestudent aan de Rijksuniversiteit te Gent (1903-1907) en nadien als collega aan het Gentse atheneum, waar De Gruyter studiemeester en Goossenaerts (vanaf 1912) leraar was. Waarschijnlijk is dit contact van grotere betekenis geweest dan dat aan de universiteit; waar Goossenaerts laatstejaars was (promotie 1905), toen De Gruyter in de tweede kandidatuur belandde.

2. Auteur onbekend.

3. De geciteerde teksten bevinden zich in het archief J. Goossenaerts in het A.M.V.C. te Antwerpen. Daar de ordening hiervan op dit ogenblik nog niet helemaal voltooid is, beschikken wij niet over het (nog toe te kennen) cutternummer.

dat aan de universiteit; waar Goossenaerts laatstejaars was (promotie 1905), toen De Gruyter in de tweede kandidatuur belandde.

De Gruyter werd in 1914 onder de wapens geroepen en vervulde achtereenvolgens de functies van kanonnier, foerier en tolk. Einde 1917 richtte hij een brief aan de militaire overheid met daarin het verzoek een toneelgroep te mogen oprichten. Begin 1918 kwam die tot stand als tegenpool voor het in 1917 opgerichte „*Le Théâtre de la Reine*”, als „*Vlaamsche Afdeling van den Schouwburg der Koningin*”, het Fronttoneel⁴.

Op 21 mei 1918 had te Hoogstade de eerste voorstelling plaats: *Warenar*, met De Gruyter in de titelrol. Andere stukken die nadien opgevoerd werden, waren *Freuleken* (Roelvink), *Starkadd* (Hegenscheidt), *Het Belang van Ernst* (Wilde), in De Gruyters vertaling, en *Minnespel* (Schnitzler).

Bij het grote offensief in het najaar werd de groep voorlopig ontbonden, maar na de wapenstilstand werden opnieuw voorstellingen gegeven in Vlaanderen en bezet Duitsland, eerst o.l.v. De Gruyter, nadien, nadat deze met onbepaald verlof was gestuurd, door J. Platteau tot mei 1919, toen het definitief werd opgeheven. De Gruyter keerde terug naar het atheneum te Gent. Toen ontstonden waarschijnlijk de contacten die geleid hebben tot het driemanschap.

Van wie de benaming „*Vlaamse Volkstoneel*” afkomstig is en dat de bewering van Van Impe: „*De benaming het Vlaamse Volkstoneel was door De Gruyter zelf gekozen.*”⁵, waar is, willen we niet zonder meer betwisten. Wel is het een feit dat reeds in augustus 1919 in de briefwisseling tussen Goossenaerts en Bruggen deze benaming werd gebruikt, zoals blijkt uit de desbetreffende citaten. (cfr. supra).

Wat beslist niet waar is en wat meteen de relatieve waarde van verklaringen van „ooggetuigen” aantoon, is de uitspraak van Antoon vander Plaetse, akteur in het V.V.T., wanneer hij in zijn „*Herinneringen aan het Vlaamse Volkstoneel*” schrijft: *Vanzelfsprekend hield dr. Jef Goossenaerts, de ontwerper van talrijke verenigingen in Vlaanderen, de toneelbedrijvigheid in 't oog.*⁶

Deze uitspraak wordt door Goossenaerts zelf weerlegd in zijn bijdrage tot het huldeboek-J.O. De Gruyter:

4. De acteurs van het gezelschap zijn: Juliaan Platteau, August Maes, Jan Cammans, Omer en Hendrik Laloo, Maurits Van Daele, Désiré Wallyn, R. Longin, Joris Ronckhout, E. Verlinde, Julia Van Middelen-Mathis, Mathilde Walrof, Bertha en Maria D'Heere, Jeanne De Coen en Maria Denys.

Voor de rolverdeling en meer details, zie Juliaan Platteau, „*De Gruyter onder den oorlog*”, in het DG-Gedenkboek (1934), p. 145-146.

5. Alfons Van Impe, in: *Over Toneel, Vlaamse kroniek van het komediantendom*, Tiel/Amsterdam, Lannoo, 1978, bl. 214.

6. Antoon vander Plaetse, in: *Herinneringen aan het Vlaamse Volkstoneel*, bl. 38/39.

Tot in die dagen zag ik het belang van de tooneelspeelkunst voor Vlaanderen heelemaal niet duidelijk in, was bitter weinig naar het theater geweest, voelde weinig voor tooneel en kende van tooneelzaken niets.⁷

Beide citaten hebben betrekking op dezelfde periode en feiten.

Hoe dan ook, op 10 augustus 1920 werden de kontrakten, lopend van 1 oktober 1920 tot 31 mei 1921⁸, ondertekend en op 15 september zou met de herhalingen worden gestart. J. Goossenaerts werd *zaakvoerder-secretaris*, G. De Gruyter *leider* en Maurice Cottinie *toneelmeester*.

Het V.V.T. ging van start met *Freuleken* (Roelvink) op 20 september 1920 te Maldegem. Welke de precieze taak was van Goossenaerts, die overigens niet figureerde bij de „*Samenstelling van de Groep*” zoals die afgedrukt staat in de prospectus die het V.V.T. verspreidde, maar die wel, samen met De Gruyter en Cottinie deze prospectus ondertekende, en welke de taak was van Cottinie, toneelmeester en verantwoordelijke voor de administratie, is niet duidelijk. Behalve dan dat Goossenaerts' zorg vrijwel allesomvattend was, waarbij vooral zijn talrijke contacten in heel Vlaanderen ontzettend hielpen bij de organisatie en inrichting van vertoningen, getuige het rijke archiefmateriaal. Ook de precieze taakverdeling tussen de „*leider*” van de groep, De Gruyter, en zijn „*toneelmeester*”, Cottinie, blijkt niet onmiddellijk uit de nomenclatuur. Ook de vraag hoe het repertoire tot stand kwam en wat hierin het aandeel van de zaakvoerder, de leider, de toneelmeester of anderen was, werd nog niet grondig onderzocht.

Het verdere verloop zullen we bondig samenvatten⁹.

Op 9 januari 1922 voegt Wies Moens zich als secretaris bij de ploeg en neemt van dan af geleidelijk het werk van Goossenaerts over. Voor de reconstructie van de activiteiten zijn we vanaf het speeljaar 1922-1923 e.v. vooral aangewezen op de diverse kopieboeken.

7. Jef Goossenaerts, in: *Dr. Jan Oscar De Gruyter, 1885-1929*, bl. 85.

8. Een voor die tijd uiterst langdurig kontrakt.

9. Voor verdere lectuur hieromtrent verwijzen we o.a. naar volgende titels:

Hilde Vanderheyden, *Een bijdrage tot de geschiedenis van het Vlaamse Volkstoneel*, KUL 1972 (licentiaatsverhandeling).

Hilde Hemelaers, *Een tweede bijdrage tot de geschiedenis van het Vlaamse Volkstoneel*, KUL 1976. licentiaatsverhandeling.

Martine Tanghe, *Een derde bijdrage tot de geschiedenis van het Vlaamse Volkstoneel*, KUL 1977, licentiaatsverhandeling.

Alfons Van Impe, *Over Toneel*, i.c. het zevende hoofdstuk: „De daverende jaren”.

C. Godelaine, *Het Vlaamsche Volkstoneel*, Leuven, Davidsfonds, 1939.

Antoon vander Plaetse, *Herinneringen aan het Vlaamse Volkstoneel*, Leuven, Davidsfonds, 1960.

Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, onder de lemmata: Vlaamse Volkstoneel, Boon Jan, Gruyter J.O. de, Moens Wies enz.

Het archief-Jan Boon, KADOC, Mgr. Ladeuzeplein, Leuven.

Op 13 maart 1922 wordt De Gruyter benoemd tot directeur van KNS-Antwerpen en zijn aandeel in het V.V.T. neemt hiermee vrij brusk af. Ook in deze zaak speelde Goossenaerts een rol van doorslaggevende betekenis, o.a. door een bemiddelend onderhoud met burgemeester Frans Van Cauwe-laert.

Op 15 augustus 1924 werd het V.V.T. „omgedoopt” tot de „*Samenwerkende Maatschappij het Katholieke Vlaamse Volkstoneel*”, met mensen als J. Boon, J. Bernaerts, Dirk Vansina, P. Thuysbaert, F. Delbeke en natuurlijk Johan de Meester jr.

Samen met De Gruyter verdween Goossenaerts definitief uit het Vlaamse Volkstoneel. Wies Moens bleef en met hem het grootste gedeelte van de andere leden.

2. Iets over theaterhistoriografie

Deze relatief korte periode biedt duizenden feitelijke gegevens. Toch volstaat een opsomming hiervan niet om tot een wetenschappelijk, d.i. historiografisch verslag van het V.V.T. in deze periode te komen.

Daarvoor dient de descriptieve fase overstegen, dienen de feiten op hun intrinsiek belang geëvalueerd te worden, waardoor sommige redundant zullen blijken en andere aan profiel zullen winnen.

Dit is echter slechts mogelijk aan de hand van een wetenschappelijk apparaat. Hiervoor is een beroep op hulpwetenschappen, i.c. de historiografie, noodzakelijk.

Geschiedschrijving is een vak op zich. Geschiedschrijving van het theater veronderstelt een vertrouwdheid met dit theater en met de historiografische methodologie en theorievorming. Dit impliceert een interdisciplinaire aanpak. Deze aanpak is m.b.t. het theater in Vlaanderen vrijwel onbestaande. De descriptieve fase wordt nauwelijks overstegen en waar dit toch gebeurt, tiert de hermeneutische aanpak welig. Teveel nog bestaat het overstijgen van de registrerende fase uit een intuïtief moment, teveel nog wordt er loos met adjectieven gegoocheld, teveel nog vrijblijvend gesynthetiseerd en geconcludeerd, knutselwerk waarbij beledenheid nog te vaak wordt gelijkgesteld met wetenschappelijk denken.

Alhoewel de stelling dat een interdisciplinaire aanpak de enig haalbare is, alom luid wordt verkondigd, blijkt hiervan in de actuele theatergeschiedschrijving (voor zover hier beoefend) bitter weinig.

Tot het propageren van deze interdisciplinaire aanpak heeft de *General System Theory* een belangrijke bijdrage geleverd. Ontwikkeld in de jaren dertig, werden vele van haar teksten slechts na 1945 bekend. Hun auteurs, von Bertalanffy, Boulding en Ackoff, om slechts enkele van de meest vooraanstaanden te noemen, pleiten ronduit voor één overkoepelend wetenschappelijk stramien. In dit verband volgend citaat uit de eerste aflevering

van hun tijdschrift, waarin zowat de beginselverklaring van de *General System Theory* werd uitgeschreven :

It seems legitimate to ask for a theory, not of systems of a more or less special kind, but of universal principles applying to systems in general.

*In this way we come to postulate a new discipline, called General System Theory.*¹⁰

Dat ook zij inzagen dat dit niet zonder meer kon, bewijst de interne discussie die diepgaand gevoerd werd rond de grondslagen van de *General System Theory* (i.c. Ackoffs kritiek op von Bertalanffy)¹¹ zonder evenwel deze principes te verwerpen.

In hetzelfde artikel wordt een concrete toepassing van *General System Theory* op de maatschappij, of beter op de sociale wetenschappen (waartoe het theater als sociaal verschijnsel behoort) gegeven. Hieruit blijkt dat principes geldig binnen de wiskunde of de biologie, zonder veel kunstgrepen transfererbaar zijn naar andere domeinen van de werkelijkheid¹².

Maar ook nadien en vanuit specifiek historiografische hoek werd er zowel voor interdisciplinair onderzoek als voor het overstijgen van het eng-evenementieel denken gepleit. Vergelijk in dit verband volgende citaten :

*Taakverdeling lijkt meer verantwoord en vermits meerdere disciplines interesse tonen voor historisch onderzoek, ligt het vormen van interdisciplinaire equipes voor de hand als de meest aangewezen vorm om snel degelijke resultaten te bekomen.*¹³

*Geschiedenis als kennis van het concrete veronderstelt abstractie, zowel de materiële als de formele.*¹⁴

10. L. von Bertalanffy, *General System Theory*. In : General systems, 1956 : 1, bl. 1.

11. R.L. Ackoff (1963), *General System Theory and Systems Research, Contrasting Conceptions of Systems Science*. In : General Systems 1963 : 8, bl. 117-121.

12. As an example of the application of General System Theory to human society, I would like to quote a recent book by Boulding, entitled *The Organizational Revolution*. Boulding starts with a general model of organization and states what he calls Iron Laws holding good for any organization. Such Iron Laws are, for example, the malthusian law that the increase of a population is greater than that of its resources. Then there is a law of the optimum size of organizations : the larger an organization grows, the longer the way of communication and this, (...), acts as a limiting factor and does not allow an organization to grow beyond a certain critical size. According to the law of instability, many organizations are not in a stable equilibrium (...). This, incidentally, could probably be treated in terms of the Volterra theory (...). The important law of oligopoly states that, if there are competing organizations, the instability of their relations and hence the danger of friction and conflicts increase (...). The number of such general theorems for organization can easily be enlarged. They are well capable of being developed in an exact way, as it actually was done for certain aspects.

13. J. Hannes, *Kwantifikatie en historische kritiek*. In : Tijdschrift voor Geschiedenis 1971 (84), bl. 349.

14. E.E.G. Vermeulen, *Historisch? Twee opstellen over de aard van de geschiedenis*, Amsterdam, Wetenschappelijke Uitgeverij, 1972, bl. 157.

Zonder er hier al te uitvoerig op in te gaan lijkt het ons toch nuttig even de theoretische premissen van bovenstaande citaten naar hun oorsprong aan te stippen.

Zij kunnen vrij duidelijk en eenduidig worden ondergebracht bij de zgn. „*Franse School*”, d.i. een groep Franse historici werkzaam rond het tijdschrift „*Annales, économies-sociétés-civilisations*”, kortweg de „*Annales-groep*” genoemd. Nog steeds geven zij, ook internationaal, de toon aan binnen de moderne historiografie. De architecten van deze richting, Marc Bloch en Lucien Febvre, maakten school en sedert de dood van Febvre in 1956 is Fernand Braudel de „*grand maître*”.¹⁵

In deze groep wordt met grote kracht gepleit voor een diepgaande sociologische geschiedschrijving, voor aandacht voor demografie en sociologie, voor agrarische en financiële geschiedenis, voor nauwe samenwerking met geografen, statistici, economen en sociologen, voor een integrale geschiedschrijving ook, die in geografische ruimten en economisch-sociale conjuncturen tracht te denken¹⁶.

De „*histoire événementielle*” is daarbij geheel op de achtergrond gedrongen. De leden van de groep ervaren de historische realiteit, de historische tijd, als samengesteld uit drie geledingen: de evenementen, de conjuncturen en de structuren. Braudel zelf zegt hierover in zijn zeer belangrijke artikel „*La longue durée*” (1958) het volgende:

Tout travail historique décompose le temps révolu (...) L'histoire traditionnelle attentive au temps bref, à l'individu, à l'événement, nous a depuis longtemps habitués à son récit précipité, dramatique, de souffle court.

La nouvelle histoire économique et sociale met au premier plan de sa recherche l'oscillation cyclique (...)

*Il y a ainsi, aujourd'hui, à côté du récit, un récitatif de la conjoncture (...) Bien au delà de ce second récitatif se situe une histoire de souffle plus soutenu encore, d'ampleur séculaire cette fois: l'histoire de longue, même de très longue durée (...) Songez à la difficulté de briser certains cadres géographiques, certaines réalités biologiques, certaines limites de la productivité voire telles ou telles contraintes spirituelles: les cadres mentaux, aussi, sont des prisons de longue durée*¹⁷.

Het is binnen dit theoretisch kader dat wij de theaterhistoriografie willen zien evolueren. De huidige theatergeschiedschrijving in Vlaanderen is het evenementiële registreren echter nog maar nauwelijks ontgroeid.

15. Voor verdere lektuur omtrent de Annales-groep zie o.a. Bertels (1973), J.A. de Jonge (1969), I. Schöffer (1964) en M. Wüstemeyer (1967).

16. De meest recente publicaties besteden naast het geografische ook in toenemende mate aandacht aan de klimatologische factoren, zo o.a. Le Roy Ladurie, *Le territoire de l'historien* TEL, Gallimard, 1973, 4ième partie *L'histoire sans les hommes: Le climat, nouveau domaine de clio.*

17. F. Braudel, *La longue durée*. In: *Annales* (éc., soc., civ.) 1958: 13, bl. 727.

Dit betekent geenszins vaandelvlucht plegen tegenover het theater. De theaterhistoriograaf blijft loyaal t.o.v. zijn studieobject, het theater, en kent hieraan prioriteiten toe. Alleen maakt hij hierbij, pragmatisch geïnspireerd, dankbaar gebruik van moderne historiografische methodes en toetst hij deze op hun beurt waar hij ze op een ander gedeelte van de historische werkelijkheid (i.c. het artistieke) betreft. Het uittekenen van herkomst, ontwikkeling, breuklijnen, triomfen en toekomstprognoses veronderstelt wetenschappelijke scholing, methode, theorie, hypothesen, falsifikatie, intersubjectiviteit en niet alleen eruditie of belezenheid. Die kunnen in het beste geval volstaan voor synthese.

Nog steeds wordt er teveel belang gehecht aan getuigenissen van „overlevenden” en „ooggetuigen”¹⁸, alhoewel deze vaak misleidend zijn (cfr. de uitspraak van Antoon vander Plaetse m.b.t. J. Goossenaerts). We verwijzen de ooggetuigen hiermee niet zonder meer naar het verdomboekje. Wel worden ze tot hun precieze grootte herleid: het ooggetuigenverslag is een handig toemaatje voor de geschiedschrijver; door zijn kennis van de feiten, vooral de nooit geregistreerde, kan de getuige hier en daar ontbrekende stukjes in de puzzle aanreiken, misschien zelfs een interessant focus blootleggen, maar in zijn centrum hoort hij niet thuis. Anders zou de historiograaf in een haast suicidale daad het bestaansrecht van zijn arbeid opheffen: het kijken over de schouder van de eigen ervaring zou onmogelijk worden. Nu zorgt de middelpuntvliedende kracht van de methodologie ervoor dat de „geschiedmakers”, de „overlevenden” terecht komen waar ze thuishoren: in de periferie van het onderzoeksdomein.

Wel is de aandacht die zo tot nog toe kregen en de centrale rol die eraan werd (wordt) toebedeeld kenschetsend voor het historisch dilettaantisme. Nochtans is het meestal echter zo dat men pas vanaf enige (historische) afstand de ware (i.e. conjuncturele en structurele) oorzaken kan ontwaren, waar de toenmalige aanwezigen, de „geschiedmakers”, er vaak geen inzicht in hadden of zelfs konden hebben - de bomen en het bos.

Heel vaak ook wordt er vanuit het heden slechts in schijn gerefereerd aan de toenmalige sociaal-maatschappelijke actualiteit, zodat het gevaar voor anachronistisch denken en relateren niet denkbeeldig is. Men moet de toenmalige codes grondig bestuderen, anders kunnen de evenementen niet naar waarde worden getaxeerd en wordt objectieve descriptie en intersubjectieve evaluatie van het materiaal onmogelijk.

Evenementieel denken over theater leidt al te vaak tot het herleiden van het theater tot zijn repertoire. *Zelfs als we dit zouden kunnen aanvaarden, dan nog smeekt een gerekonstrueerde repertoire-lijst om analyse:*

18. Zo o.a. door Alfons Van Impe in zijn boek „Over Toneel”. o.c.

*Waarom deze auteur in dit seizoen met welk effect en met welke middelen?*¹⁹

Wanneer we de methodologische grondslagen van Braudel even doortrekken naar ons uitgangspunt, het V.V.T., dan laten zich o.a. volgende vragen formuleren (exhaustiviteit werd hierbij geenszins nagestreefd):

a. op het niveau van de structuur:

- wat is de rol en invloed van de geografische constellatie op de verspreiding (i.e. het succes) van het V.V.T.?

of: welke rol speelde de aanwezigheid van een goed georganiseerd spoorwegnet? Dit zowel m.b.t. de verplaatsingen van de troep als m.b.t. de bereikbaarheid van de speelplaatsen voor de toeschouwers.

- welke rol speelde WOI? Die van een cesuur in het mentale referentiekader van de „Belle Epoque”? In welke mate vormde hij een beperking dan wel een mogelijkheid?

b. op het niveau van de conjunctuur:

- welke rol speelde de aanwezigheid van een bestaande infrastructuur op organisatorisch vlak, i.e. de aanwezigheid van V.O.S.-afdelingen in vrijwel iedere gemeente?

- welke rol speelden gebeurtenissen uit de politico-economische sfeer? (de mogelijke invloed van de verkiezingen in 1921).

- zou De Gruyter en met hem het V.V.T. binnen een andere socio-economische configuratie hetzelfde succes hebben gekend?

- wat is de rol van de kritikus in het canoniseringsproces van het ideeëngoed omtrent het V.V.T.?

(welke lading dekt een cliché als „*woordcultus*”²⁰, precies wanneer men het heeft over De Gruyters visie op theater? - een onderzoek naar de antecedenten van zulke „stock-phrases” dringt zich op).

c. op het niveau van de evenementen:

- diverse reconstructies: het repertoire, het financiële beleid, de receptie-teksten en -middelen, de scenische middelen en mogelijkheden enz.

- correlatief met het bovenstaande een pleidooi om zeker met betrekking tot het Vlaamse theater in het algemeen en het V.V.T. in het bijzonder verder onderzoek zoveel mogelijk te baseren op een vernieuwd onderzoek van de bronnen, van het oorspronkelijk materiaal. Al te vaak blijkt de geschiedschrijving van het Vlaamse theaterleven te bestaan in het kopiëren en

19. C. Tindemans, in: Ons Erfdeel 1979: 2, „*Vrijtijdschroniek van het teater*” bl. 290. Een bespreking van Van Impes boek „Over toneel. Vlaamse kroniek van het komediantendom” (1978)

20. Van Impe (1978), bl. 266.

synthetiseren van bestaande teksten (van „studies” kan men maar zelden gewagen) met alle gevolgen van dien : misvattingen en onnauwkeurigheden worden van generatie aan generatie doorgegeven.

Dit soort probleemstelling treft men te sporadisch aan. Nog teveel wordt als vanzelfsprekend aangenomen. Toch moet de historicus deze vragen stellen, wil hij tot een coherent beeld komen van de onderliggende conjuncturen en de allesbepalende structuren. Wat kan er in een bepaalde tijd? Wat is de configuratie van het omringende mentale referentiekader? Vragen die op antwoord wachten.

Al te vaak ook is het theater opvallend afwezig in onze studies over toneel. Te vaak nog heeft men teveel aandacht voor het drama, voor de tekst, en (ver)oordeelt men vanuit het drama het theater. Een herverdeling in het voordeel van dit laatste lijkt ons billijk.

Dr. Jozef Goossenaerts 1882-1963

Ter gelegenheid van de herdenkingstentoonstelling in het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven te Antwerpen van 6 maart tot 18 april 1982 werd een album samengesteld in opdracht van de „Stichting Dr. Jozef Goossenaerts”.

Exemplaren van dit herdenkingsalbum kunnen worden besteld bij het Secretariaat van de Stichting : Christus Koninglaan 50 te 2510 Mortsel tegen de prijs van 400 F door storting op rek. 433-7129461-83 van de „Stichting Dr. J. Goossenaerts” Engelenstraat 49 te 3070 Kortenberg.